

Hej alla Ks-ledamöter i Ljusdal

I det numera avslutade ärendet rörande museets flytt har det varit så många turer så det kan vara svårt att få en överblick. För att hjälpa Ljusdals medborgare och deras politiker så har jag nu sammanställt ett faktaunderlag rörande alla dessa turer. Underlaget syftar till att tydliggöra allt väsentligt rörande museets fastigheter och investeringar genom åren. Särskild vikt, eftersom detta tydligen inte är allmänt känt, har lagts vid att undersöka Ljusdals kommuns delansvar, engagemang och insatser genom åren, så att man får en rättvisande bild av det som lett till att Ljusdalsbygdens museum idag befinner sig där det gör.

Om det är så att du känner till kompletterande uppgifter som är av vikt för att man skall få en så adekvat bild av detta som möjligt, så vill jag att du delger mig dem, så att jag kan komplettera denna beskrivning. Det kan röra sig om beslutsprotokoll, utredningar eller annat material som jag inte har haft tillgång till. Ärendet är som konstaterats lite svårt att överblicka, även för mig som ändå har varit delaktig i det ända sedan 1990-talet. Maila eventuella ytterligare uppgifter med tillhörande underlag omgående till anders.assis@ljm.se. Det är viktigt att alla, även intresserad allmänhet, får en så fullständig bild som möjligt, så vi kan undvika missförstånd och mytbildning.

Ärendet rymmer utöver fakta förstås även många andra dimensioner. Till exempel ekonomiska prioriteringar och politiska åsikter. Det kan vara svårt att veta var olika de politiska partierna och dess företrädare har stått i frågorna genom åren. Jag har därför särskilt tydligt angivit de politiska företrädarnas ställningstaganden i samband med de avgörande beslutsprocesserna. Eventuella yrkanden, reservationer och med vilka majoriteter besluten har tagits har därför särskilt beaktats, allt för att vara transparent gentemot läsaren.

Eftersom transparens är ett viktigt inslag i offentlig förvaltning och dess beslutsfattande, så kommer jag den 9/9-2024, maila ut detta faktaunderlag till samtliga förtroendevalda Ks-ledamöter. I händelser att jag får in kompletterande material, kommer jag att sammanställa en uppdaterad version och delge den på samma sätt. Det ger alla samma möjligheter att känna till fakta i dessa ärenden. Sammanställningen kommer också att offentliggöras på museets hemsida så att Ljusdals medborgare kan ta del av den.

Mvh Anders Assis

Museichef, Ljusdalsbygdens museum

anders.assis@ljm.se

Faktaunderlag rörande Ljusdalsbygdens museums fastigheter genom åren samt de kommunala beslut som rört dem

Många påståenden om museets olika fastigheter genom tiderna figurerar i debatten. För att klargöra missförstånd ska nu redogöras för turerna i grova drag. Varje detalj är av utrymmesskäl inte medtagen, men inget väsentligt som vi äger kännedom om har heller utelämnats. Skulle det finnas några fakta som saknas (det är många mycket långa och komplicerade ärenden), så delge oss underlag rörande detta så skall vi komplettera med dem.

Underlaget syftar till att ge en rättvisande bild för allmänhet, kommunala politiker och tjänstemän och därför har formella beslut i olika ärenden tydliggjorts särskilt genom källhänvisningar, samt i många fall även tillförts noteringar om olika partiernas delaktighet i besluten. Särskilt har eventuella avvikande yrkanden eller reservationer beaktats. Det gör beslutsgången i ärendena tydliga, samt vilka parter som varit inblandade och ansvariga. Dokumentationen är viktig i händelse av att man i framtiden vill syna "hur läget var" när besluten togs. Det mesta av källmaterialet som refereras till finns antingen i Ljusdals kommuns arkiv (LJK) eller Ljusdalsbygdens museums arkiv (LJM).

Hans-Ers Karins testamente. Hans-Ers-Karin Jonsson (1873-1943) testamenterade behållningen av sin kvarlåtenskap för att Ljusdals fornminnes- och hembygdsförening skulle kunna uppföra en eldsäker byggnad för förvaring av kulturhistoriskt värdefulla föremål, samt för främjandet av kvinnlig slöjd. Man skulle sälja gård, jord, skog och inventarier, bortsett föremål som var kulturhistoriskt värdefulla. Man bildade en museistiftelse med en egen styrelse, som påbörjade arbetet. (*LJM, Handlingar rörande stiftelsens bildande 1940 – 1946, F1:1*)

Hans-Ers-gården. Konstvänner fick tillåtelse att stycka lös själva gårdscentrum i Ångsäter och bildade den separata "Stiftelsen Hans-Ersgården". Gården blev konstnärboende. Denna stiftelse drevs till år 1960 men upplöstes sedan, då gården skänktes till Ljusdals kommun som lovade att fortsätta verksamheten (*LJM, Stiftelsen Hans-Ersgårdens arkiv, Gåvobrev m. bilagor*). Alla stiftelser står under Länsstyrelsens kontroll, och är skyddade från förändringar utan myndigheternas tillåtelse, och därför kunde Länsstyrelsen ställa som krav på kommunen att stiftelsens intention med gården inte fick ändras. När kommunen många år senare, omkring år 2009, ville avyttra Hans-Ers så gick Länsstyrelsen med på det, under förutsättning att nettot från försäljningen skulle återfalla till den ursprungliga donationens syfte, det vill säga till Ljusdalsbygdens museums utveckling. Pengarna låg i kommunens kassa mellan 2009-2017 då kommunstyrelsen på kommunchefens inrådan beslutade att utbetala dessa för att möjliggöra museets flytt till mejeriet (*LJK, Ks 2017 §228, 00375/2017*).

Gamla museibyggnaden. Med Hans-Ers-Karins medel som grundplåt samlade museistiftelsen under åren 1943-1963 in ytterligare medel. Privatpersoner, företag samt dåvarande Los, Ramsjö, Färila, Järvsö och Ljusdals kommuner bidrog. Till den kommitté som ledde själva bygget hade kommunalnämnden i Ljusdal utsett sin ordförande Alfred Öhman som kommunens representant. (*LJK, Kommunalnämndens protokoll 17/1 1961*). Efter 20 år av projekt- och byggarbete kunde museet invigas.

Ljusdalsgården. Den så kallade Ljusdalsgården ligger alldeles bredvid gamla museet. Den har legat där sedan år 1923, då den flyttades från Ångsäter. Den tillhörde ursprungligen en granngård till Hans-Ers. År 1988 fick museistiftelsen köpa Ljusdalsgården av Ljusdal-Ramsjö Kyrkliga samfällighet för 90.000 kr och efter det ägde museistiftelsen två fastigheter (*LJM, Arbetsstugan-Ljusdalsgården*).

Kommunens engagemang. När Ljusdals storkommun (dvs de gamla hopslagna mindre kommunerna) på allvar tog plats i stiftelsen 1977 reviderades stiftelsens stadgar med Länsstyrelsens godkännande.

Ljusdals kommun tog på sig styrelse- och revisorsmandat (*LjM, Korrespondens länsstyrelsen 1976, stadgar 1977-10-26*) och har sedan dess varit stiftelsens största finansiär.

År 2000 antog Ljusdals kommunfullmäktige en motion från 1999 om att man skulle utreda museets verksamhet och lokaler (*LjK, Kf, 01670/99*). Arbetsmiljön var undermålig, man var trångboddad och det regnade in. Två kommunalt drivna utredningsprocesser i början av 2000-talet stakade ut framtidsplanerna. Först en extern inköpt utredning utförd av konsultbolaget Hugin och Munin år 2001 (*LjK, Verksamhets och ledningsservice, 2001-08-29, 091 001 90/01*), som följdes av en intern utvecklingsprocess som drevs tillsammans i nära samarbete mellan museets och kommunens företrädare, organiserad i form av tre arbetsgrupper och en styrgrupp. Samtliga arbetsgrupper bestod av representanter för såväl kommun som museum och i styrgruppen representerades kommunen av kommunchef, kulturstrateg och politiker (s) och (c) (*LjK, Ks protokoll 2004, §267, 370/04, LjM Protokoll Framtidsmöten om museet 2004-2006*). Utvecklingsprocessen pågick åren 2004-2006 (*LjK, Ks 2006, KS0170/06*). De övriga arbetsgrupperna analyserade och drog upp riktlinjer för verksamheten, organisationen respektive fastighetsfrågan.

Under utvecklingsprocessen, som arbetade för att slutsatserna i Hugin och Munins utredning skulle konkretiseras, blev kommunens och museets gemensamma syn på organisationens och verksamhetens innehåll tydliggjord (*LjK, Tjänsteyttrande 2006-11-02 Ks 0170/06, LjM, Protokoll Framtidsmöten om museet 2004-2006*). Verksamheten man avsåg bygga vidare på krävde dock anpassning av lokalerna, som dessutom var i stort behov av allmän renovering. Första steget mot att lösa lokalproblemen blev, i enlighet med processens slutsatser, att museistiftelsen sålde sina två fastigheter år 2008 till Ljusdals kommun för deras sammanlagda restvärde; 425.200 kronor (*LjM, Gällande affärshandlingar, 2008-06-30*). Därefter var museet hyresgäst i sina gamla lokaler.

I kommunal museibygnad. Eftersom de nu kommunalt ägda lokalerna behövde renoveras togs kalkyler fram, som visade att de mest akuta åtgärderna skulle landa på 5,65 miljoner kronor. Det omfattade då endast museibygnaden, inte den så kallade Ljusdalsgården, och trots priset inte heller någon tillbyggnad samt endast smärre anpassningar till den nya verksamhetsplanen. Kalkylen klarade i stort att energisänka, åtgärda arbetsmiljö och möta lagkrav på utrymningsvägar, ventilation mm (*LjK, 2010 Ks § 36, 0055/09*).

Samhällsbyggnadsnämnden äskade år 2009 pengar hos Kommunstyrelsen, men begäran avslogs med hänsyn till; 1. det ekonomiska läget och, 2. eventuella andra tänkbara lösningar. Kommunstyrelsen uppdrog istället åt kommunchef Nicklas Bremefors, på hans eget förslag, att utöka hans tidigare uppdrag till att även gälla museets framtida lokalisering (*LjK, 2010 Ks, 0055/09*).

Efter detta beslut avvaktade kommunen, i samråd med museistiftelsen, med alla större investeringar i byggnaderna under resten av den tid som stiftelsen hyrde byggnaderna till år 2017.

Sökande efter ny lokalisering. Kalkylerna från 2008 visade att en renovering, energisänkning, och handikappanpassning av den gamla museibygnaden skulle ha kostat mångmiljonbelopp, och skulle dessutom inte ha tillfört någon större verksamhetsyta. Åtgärderna skulle även ha cementerat museets ocentrala läge.

Kommunstyrelsens uppdrag till kommunchefen att tillsammans med stiftelsen undersöka framtida lokalisering ledde till att stiftelsens ordförande Maj-Britt Tönners 2010 lade en motion om att "*finna andra lokaler för Ljusdalsbygdens museum*". Det skulle bli en billigare lösning, mer ändamålsenligt och kunde leda till att museiverksamheten kunde samlokaliseras med andra kulturaktiviteter, och ordet kulturhus användes i motionen. Denna motion bifölls enhälligt Kommunfullmäktige efter att dessförinnan även ha behandlats av Kommunstyrelse, Samhällsbyggnadsnämnd och Allmänna utskottet. Samtliga instanser ställde sig positiva (*LjK, Kf §68 2010-03-29, Ks 0478/09*). Det som

aktualiserade frågan just vid detta tillfälle var att gamla bryggeriet skulle säljas och att det fanns möjlighet för kommunen att förvärva det. Trots att kommunstyrelsen var positiv så gick köpet om intet, då kommunen inte nyttjade sin förköpsrätt. Fastigheten såldes till ett privat bolag. Museistiftelsen övervägde då att hyra lokalerna i bryggeriet av detta bolag, men det visade sig bli för dyrt och planerna föll.

Eftersom det var beslutat att "*undersöka flytt till andra lokaler*" fortlöpte arbetet för kommunchef och museistiftelse att sondera de olika alternativ som dök upp under åren som följde.

Gamla mejeriet. När möjligheten att flytta verksamheten till gamla Mejeriet dök upp i december 2016 (*LjM, Styrelse 2016 §63*) stod det snart tydligt att dessa lokaler skulle kunna fungera för de verksamheter som drevs, de som hade arbetats fram genom och utvecklats genom processerna 2001-2006. Lokalernas potential låg också i linje med intentionerna i den antagna motionen från 2010, och de kunde skulle kunna uppfylla de krav på museets verksamhet som ställdes i det avtal stiftelsen hade tecknat med kommunen 2010. Därtill skulle verksamheten komma på lätt gångavstånd från centrum, byggnaden var i princip redan handikappanpassad samt hade moderniserad el och installationsgolv mm. Investeringar här skulle ge bättre resultat, för mångdubbelt mindre kostnader, än att försöka modernisera de gamla byggnaderna. Under vårvintern 2017 sammanträden diskuterades ett hyresförfarande. Både museistyrelsens politiska representanter (representerande (m) och (s)) samt den styrande majoriteten Valiansens representanter besökte lokalerna (vice KSO Sören Görgård (c) och Yvonne Oscarsson (v)), var positiva (*LjM, styrelse 2017 §7,18, 29*). Efter detta föreslog kommunchefen, den 13 april, att stiftelsen istället för att hyra borde köpa in sig i fastighetsbolaget, och för det ändamålet nyttja den öronmärka vinsten från försäljningen av Hans-Ersgården (*LjM, styrelsen §40*). Museistyrelsen gav sedan enhälligt mandat till museichefen och ordföranden att genomföra affären. Under alla dessa styrelsebeslut 2017 var museets styrelseledamöter från oppositionen (s) och majoriteten Valiansen (m) medverkande.

Den 31 maj 2017 sammanträdde museet och kommunchefen, som utanordnade medel till den nödvändiga köpeskillingen (*LjM, Styrelse 2017 §61*) och en enhällig kommunstyrelse tog beslutet att Hans-Ersgårdarna skulle användas för att finansiera köpet (*LjK, Ks, 2017 § 228, Dnr 00375/2017*) efter godkännande av Kammarkollegiet. Därmed blev museistiftelsen delägare i Mejeriet i Ljusdal fastighets AB, ett bolag som idag ägs till 50% av museistiftelsen, och till 50% av Friskolan Vintergatan. Vintergatan är en politiskt och religiöst obunden och ej vinstdrivande skola, i form av en ekonomisk förening ägd av dess arbetande personal. Ingen vinst tas ut, utan alla medel återinvesteras i den pedagogiska verksamheten.

Fastighetsbolaget, Mejeriet i Ljusdal fastighets AB, äger inga andra fastigheter och har som enda mål att tillhandahålla bra lokaler till sina hyresgäster, dvs museet och skolan. Bolaget drivs ekonomiskt sunt för att klara oväntade utgifter samt för att kunna underhålla och utveckla fastigheten. Bolaget har 2024-09-08 en balansomslutning på ca 9 miljoner kronor. Att värdet i balansrapporten har stigit de senaste åren är helt naturligt och beror på att en fastighetens värde ökar i takt med de reparationer och moderniseringar som sker. Bolagets stora tillgångar utgörs av själva fastigheten, inga uttag görs, och alla likvida medel används till de utvändiga och driftsfunktionella investeringar som behövs.

Museistiftelsens ägande i fastighetsbolaget syftar till att trygga museets lokaler för framtiden och att andra aktörer inte skall kunna tjäna pengar på stiftelsens kärnverksamhet. Detta i sin tur skyddar våra finansiärer, t.ex. Ljusdals kommun, så att de medel de satsar i verksamheten inte går till något annat än just vad de är ämnade för. Fastighetsbolaget å sin sida har inget att göra med driften av stiftelsens kärnverksamhet, själva museiuppdraget.

De tidigare lokalerna. Efter lokalbytet hyrdes museibygnaden först av Ljusnans pastorat under några år och sedan av kommunen för egen förskoleverksamhet. År 2021 sålde kommunen den ena fastigheten, Ljusdalsgården, för en summa av 1,5 miljoner kronor (*Ljusdals-Posten*, 8/6 2021). Idag, 2024 är även den gamla museibygnaden utlagd till salu med ett utgångspris på 2 miljoner kronor. Alldeles oavsett vad man framöver får betalt museibygnaden så gör det mycket låga inköpspriset av fastigheterna att det i slutändan kommer att ha varit en god affär för kommunen. Museet däremot, gjorde en medvetet och överlagt dålig affär när man sålde till kommunen för enbart restvärdet.

Investeringarna i de nya lokalerna, i gamla mejeriet. Till investeringar för ombyggnation av lokalerna sökte museistiftelsen och fick 250 000 kronor av kommunen (*LJK, Allm. utskottet §93, 351/2017*) ett beslut som togs av politiker tillhörande (m), (c), (l) och (s). Beslutet syftade till att möjliggöra för museet att utvecklas och ge kommunen framtida tillgång till arkivlokaler. Dessa 250 000 kronor är de enda kommunala pengar som museet hitintills har sökt som bidrag för lokalernas behov. Utöver detta har museet sedan enbart ställt två stycken förfrågningar om lån med rimliga amorteringstider, som Ljusdals kommuns politiker och tjänstemän sedan själv valt att omvandla till förskott och bidrag.

Som stiftelse får man inte belåna sina tillgångar, vilket är anledningen till att museet frågat Ljusdals kommun om att få låna till sina investeringar. Den första låneförfrågan ställdes till kommunen i oktober 2018 (*LjM, Styrelse 2018 §71*). Denna förfrågan tog ett år att handlägga och när beslut kom i oktober 2019 (*LJK, Ks §195, 00413/2018*) så beviljades inget lån, utan istället fick museet ett förskott på 1,6 miljoner på sitt driftsbidrag, vilket skulle återbetalas på fyra år. I praktiken innebar detta alltså ett lån för fastighetsinvesteringar, där det normala är en avskrivningstid på kanske 20 år, men som i detta fall skulle amorteras på fyra. Under dessa villkor arbetade museets personal vidare från den 1 januari 2020, med att fortsätta utveckla och renovera lokalerna parallellt med den ordinarie publika verksamheten. Efter två år, två medarbetare färre och halva förskottet (0,8 Mkr) återbetalat, fick så museet en ny låneansökan från juni 2021 behandlad i november samma år (*LJK, Ks §201, 00237/2021*). Då beslutade kommunstyrelsen i enlighet med ett tjänstemannaförslag från ekonomichefen Eric Carlsson (*LjM, Styrelsen 2021 §66*) att stiftelsen istället för det sökta lånet om 2 miljoner beviljades ett engångsbidrag om 1,6. Hälften av dessa 1,6 miljoner användes för att återbetala det som återstod av det två år tidigare givna förskottet, och hälften öronmärktes för att göra stiftelsen till jämbördig ägare i fastighetsbolaget samt att investera i magasinsbyggen för samlingarna. Under denna tid representerades kommunen av (s), (c) och (l) i museets styrelse.

Kommunens och andras ekonomiska insatser i de nya lokalerna. Sammanfattningsvis kan konstateras att kommunen under åren 2017-2024 skjutit till sammanlagt 1.850 000 kronor i reda pengar för rustning av de nya lokalerna. När de varit möjligt har museet sedan använt dessa som medfinansiering och växlat upp dem mot andra finansörer. Totalt har stiftelsen renoverat, anpassat, byggt om och inrett ytor omfattande ca 1200 kvm. Extern finansiering som museet själv sökt och fått beviljad fått under samma tid uppgår till 2 057.000 kr. Dessa medel har till ca 1/3 sökts för byggen och 2/3 för pedagogiska projekt, men även av de senare har delar använts för att finansiera byggen, såsom arkiv och pedagogiska lokaler kopplade till projekten. Det är helt enkelt mycket svårt att få extern medel till löpande drift och byggen, och lättare att få till utåtriktade projekt.

Andra tänkbara scenarion. Man kan alltid fundera på om det i alla lägen tagits rätt beslut? Klart är dock att om museet hade varit kvar i de gamla lokalerna, så hade det antingen varit stängt på grund av olaglig arbetsmiljö med mera, alternativt krävt en kostsam om- och tillbyggnad i kommunal regi. Kalkylerna för detta talar för att det hade blivit dyrare, med en högre hyra för museiverksamheten, som då knappast hade kunnat leverera lika mycket verksamhet för sitt anslag.

Anders Assis, museichef, Ljusdalsbygdens museum, 2024-09-09